

Andrijana Kos-Lajtman

Učiteljski fakultet u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu

Jasna Horvat

Ekonomski fakultet u Osijeku

UTJECAJ RUSKIH MITOLOŠKIH I USMENOKNJIŽEVNIH ELEMENATA NA DISKURS PRIČA IZ DAVNINE IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ

UDK

Pregledni rad

U radu se razmatraju poveznice bajki Ivane Brlić-Mažuranić sa slavenskim, u prvom redu ruskim, mitološkim i usmenoknjiževnim supstratom prezentiranim u trotomnoj studiji Aleksandra Nikolajeviča Afanasjeva Poetičeskie vozzrenija slavjan na prirodu (1865, 1868, 1869). Na primjeru analize preuzetih motiva pokazuje se kako navedena intertekstualnost utječe na oblikovanje autoričina diskursa. Komparativna analiza motiva i koncepcija iznesenih u Pričama iz davnine i onima u studiji ruskoga folklorista temelji se na autoričinom rukopisnom zapisu naslovljenom Ove su bilježke izvađene iz Afanasjev, "Vozzrenija drevnih Slavjan" i iz Tkany "Mythologie der alten Teutschen und Slaven". Što je prekriženo ono sam upotrebila u nekim pričama. Rukopis je rezultat najnovijih arhivskih istraživanja, a znakovit je jer autorica u njemu eksplicitno navodi izvore mitološke i usmenoknjiževne građe koju je izučavala, bilježi likove i motive, a ponekad ih i detaljnije tumači. Analitičkim čitanjem obaju autora, te smještanjem navedenog u adekvatan znanstveni, društvenopovijesni i književnopovijesni kontekst, pokazuje se da su elementi ruskih mitoloških i usmenoknjiževnih predaja ostavili izrazit trag u oblikovanju Priča iz davnine, veći nego se ranije mislilo.

Ključne riječi: *Ivana Brlić-Mažuranić, Priče iz davnine, Aleksandar Nikolajevič Afanasjev, Poetičeskie vozzrenija slavjan na prirodu, arhivska istraživanja, rukopisni zapis, izvori, slavenska mitologija*

Uvod – izvorišta motiva *Priča iz davnine*

Dvostruko izvorište *Priča iz davnine*, usmenoknjiževno i mitološko, odavno je poznato. Na njega je upozorila i sama autorica¹ umanjujući, ipak, ulogu mitološke baštine u odnosu na usmenoknjiževnu (B.-M.² 1930:289), a takvo očište kasnije je potvrdio kritičarski i znanstveni diskurs. Iako autorica marginalizira determiniranost *Priča*³ mitološkom baštinom, u odnosu na utjecaj usmene književnosti (B.-M. 1930:289), u *Autobiografiji* zapisuje: “Bilo mi je nastojanje da u skroz slobodnu invenciju tih priča upletem nazive, likove i duh drevne hrvatske i opće slavenske mitologije, i to one koja je manje poznata.” (B.-M. 1930:249). Razlog detaljnijeg preispitivanja problematike jest rukopisni zapis iz 1934. koji je sama B.-M. nasloвила *Ove su bilježke izvađene iz Afanasjev, “Vozzrenija drevnih Slavjan” i iz Tkany “Mythologie der alten Teutschen und Slaven”. Što je prekriziženo ono sam upotrebila u nekim pričama*⁴. Autorica daje pregled mitoloških motiva koje je koristila, u prvom redu preuzetih iz Afanasjevljeva (A.⁵ 1865, 1868, 1869) i Tkanyjeva djela (Tkany 1827) o slavenskoj mitologiji, kao i potvrdu utjecaja sljedećih autora: Tkanyja, Kračmanova Valjavca, Kukuljevića Sakcinskog i Šafařika. Iako se B.-M. protivila traženju podrijetla *Priča* tvrdnjom da joj se “riječ geneza čini odviše učena” te da “razara predodžbu ‘pričanja’” (B.-M. 1930:289), navedeno je i relativizirala ekspliciranjem Afanasjevljeva djela o mitologiji starih Slavena (B.-M. 1930: 290), a osobito zabilješkama o proučavanoj mitološkoj literaturi.

2.1. *Poetičeskie vozzrenija slavjan na prirodu i Priče iz davnine* – autoričin rukopisni zapis kao medijator komparativne analize

Intertekstualni dodir *Priča* i trotomnog djela (1865., 1868., 1869.) ruskog povjesničara i folklorista Afanasjeva⁶ rijetko je znanstveno tematiziran (usp. Bošković-Stulli 1970, Skok 1995). Po Bošković-Stulli, B.-M. je najviše mitoloških motiva crpila upravo iz navedene Afanasjevljeve studije, kao i iz njegove zbirke *Народныя русскіе сказки* – kao primjer navodi: imena starih slavenskih božanstava, motiv kamena Alatora, Zore-djevojke, Kralja Morskoga, zmiје orijaške, ptice orijaške i dr. (Bošković-Stulli 1970:165-169).

Da je Afanasjevljevu studiju B.-M. smatrala svojim najvažnijim pisanim izvorom, vidljivo je već iz toga što je referenciju označila naslovom bilježaka. U njima donosi pregled motiva iz literature o slavenskoj mitologiji i usmenoknjiževnim

¹ U *Pismu sinu dru Ivanu Brliću* napisanom 30. studenog 1929.

² Brlić-Mažuranić nadalje u radu, radi ekonomičnosti, navodit će se inicijalima.

³ Nadalje u tekstu zbirka će se navoditi pod tim, skraćenim nazivom.

⁴ Iz bilježnice Ivane Brlić-Mažuranić s bilješkama – Fond Hrvatskog državnog arhiva, mikrofilm D.D. – 48 (ZM 50/ 48). Navedeni mikrofilmirani tekst nalazi se i u kutiji inv. br. 67., svežnjic 23. Arhiva obitelji Brlić.

⁵ Afanasjev će se u izvorima navoditi inicijalom.

⁶ Aleksandar Nikolajevič Afanasjev (1826. – 1871.)

fenomenima koje je čitala i smatrala vrijednima bilježenja. Neke od njih podcrtava (što bi, po interpretaciji B.-M., značilo da ih je koristila u *Pričama*), donosi opširnija objašnjenja, navodi i precizniju referencu izvora. Bilješke su pisane grafitnom olovkom i mjestimice teško čitljive, vlastoručno su potpisane te sadrže naznaku godine 1934⁷.

Afanasjevljeva studija eksplicitno se navodi kao izvor u nekoliko primjera. Prvi je onaj na drugoj stranici, gdje stoji zabilješka: “Opis nebeske _____ / raja / 139 II”⁸. U drugom tomu Afanasjevljevih *Vozzrenija*, na stranici 139. doista zatječemo opis Raja kako ga prezentiraju ruske legende – zelenog, punog cvijeća, drveća, vinograda i drugog bilja. B.-M. u svojim bajkama izravno ne opisuje Raj, iako su indirektno prisutne na više mjesta u *Pričama*, osobito u slici opisa otoka Bujana. U “Tumaču imena”, na kraju *Priča*, B.-M. objašnjava Bujan kao čudesan otok, obrastao bujnim raslinjem, na kojem su naši preci zamišljali raj, a spominje se još i sada u ruskoj predaji” (B.-M. 1985:147). U autoričnim bilješkama nalazimo također natuknicu vezanu za otok Bujan, nekoliko redaka iznad zabilješke o Raju. Nju je i prekrizila, te zapisuje: “Na moru na oceanu / ~~Na ostrvu na Bujanu~~ / ~~pregovori kod bolesti~~”. Vjerodostojna potvrda o korištenju zapisana motiva jest ulomak u bajci “Ribar Palunko i njegova žena” gdje nalazimo upravo takav opis Bujana – kao bujan i zeleni otok koji pliva nasred mora (B.-M. 1985:26). Do tumačenja otoka Bujana B.-M. je mogla doći čitajući Afanasjeva (A. 1868:131-136; A. 1865:140-142, 295, 599; A. 1869:271). Na 132. str. drugog toma Afanasjev tumači čudesan otok Bujan, te navodi da motiv Bujana ima važnu ulogu u ruskoj predaji i dovodi ga u vezu s ruskim narodnim zaklinjanjima: “Na morě, na okianě, na ostrově na Bujaně”. B.-M. u svojoj bilježnici zapisuje upravo navedenu usmenoknjiževnu formulu: “Na moru na oceanu / Na ostrvu na Bujanu”, što je također neizravna potvrda da je čitala Afanasjeva. Motiv kamena Alatira, nalazimo i u njezinim rukopisnim bilješkama (pored pojma zapisuje: “~~bez korijena~~”, misleći na nejasno podrijetlo riječi), te dodaje: “~~još sad u ruskih zagovorah proti uroka~~”. Afanasjev motiv kamena Alatira također višekratno dotiče (A. 1868:142-149, A.1869:800-801), tumačeći da se radi o dragocjenom, bijelom gorućem kamenu, koji metaforički predstavlja Sunce, leži na ocenu/moru ili na otoku Bujanu, i pluta po oceanu-nebu, u rajskoj oblasti i u carstvu vječnoga ljeta, a na kamenu sjedi krasna djeva (A. 1868:142). Afanasjev koristi identičnu sintagmu “narodni zagovori” koju i B.-M. ugrađuje u priči o Palunku s cjelovitom slikom otoka Bujana, i Zorom-djevojkom na Alatiru (B.-M.1985: 26). Zoru-djevojku B.-M. zapisuje i kao zaseban motiv, na istoj stranici gdje i Bujan: “~~tužna i dobra, srebren čun, zlatno veslo vladarica bure i oluje~~”. Afanasjev motiv dotiče na više mjesta studije (A. 1865:86, 178, 180, 226, 418, 524, 599, 658, A.1868:125-130, 136, 400), obično u kontekstu govora o božici izlazećeg Sunca, koja sjedi na zlatnom stolcu i nebom razmahuje svoj ružičasti veo. Prema nje-

⁷ Vidjeti: Kos-Lajtman – Turza-Bogdan 2010: 186.-187.

⁸ Prazna crta označava nečitki dio u rukopisu Ivane Brlić-Mažuranić, a podcrtan ili precrtan dio identičan je onom u rukopisu.

mu, u usmenim ruskim predajama Zoru se ponekad dozivalo riječima: “Zoro Zoričice, krasna djevičice, polunočnice”⁹ (A. 1865:47). Predočuje se i kao prekrasna carevna zlatne kose koja živi u zlatnom carstvu na kraju ‘svijeta bijeloga’, tamo gdje sunce iz mora izranja, pliva po moru u srebrnom čamcu i vesla zlatnim veslom (A.1868:124). Upravo ta interpretacija najbliža je onoj kakvu zapisuje i B.-M. u svoju bilježnicu, ali i onoj kakvu ostvaruje u “Ribaru Palunku”, gdje se Zora-djevojka prikazuje kao blijeda djevojka, u srebrnom čunu sa zlatnim veslima (B.-M. 1985:23). Slične priče poznaju i drugi narodi. Djeвица zlatne kose u Slovaka se naziva Morska Pana – iznimne je ljepote, kći je Morskoga Kralja i vozi se morem u zlatnom čunu (A. 1868:124-125). Prva natuknica koju nalazimo u bilješkama B.-M. odnosi se upravo na “Vodnu panu”, odnosno “Morsku panu” (“blijeda u krasnim dvorovima / igra i okreće se za ~~na kotu~~ mlinskomu (*Mavka*) (*Krinica*)”)¹⁰. Ispod natuknice o Zori-djevojki, donosi i motiv Morskog Kralja, a u zagradi zapisuje odrednicu “slovački”, sukladno onom u Afanasjevljevoj studiji. U *Pričama* lik Morskoga Kralja također je književno interpretiran u bajci o ribaru Palunku (B.-M. 1985:27). Motiv Morskog Kralja B.-M. donosi i pri kraju zabilježaka, u malom leksikonu mitoloških pojmova (s nažalost svega dva slova: M i K). Pod slovom M, pozivajući se na Afanasjeva, pojašnjava pojmove: “Morska djeвица” i “Morski kralj”. Pokraj prve natuknice navodi oznaku “127 a”, dok kraj natuknice “Morski kralj” zapisuje: “211 a (Valjavec)”.

Morsku Djevicu B.-M. višekratno bilježi. Prvi put donosi je već na prvoj stranici, kao natuknicu “morska djeвица (diklica)” uz koju dodaje opis “jedna vrata od zlata druga od bisera treća od škrleta”. Dalje, na trećoj stranici, zapisuje: “Morske djevice, slovenski, češki, slovački i ruski biele panje rusalke il labudne djevice. Slavenki vodene pani. Morjana. Predočuje se ljuskimi nogami ili razdvojenim ribljim repom.” Iznad navedenog dodaje: “Sttr. 155., broj 3”. Na 155. stranici trećeg toma Afanasjev obrađuje vile – “bijełe žene”, odnosno “bijełe panje” – razvrstavajući ih na gorske vile, vile od planine i vile vodene ili povodkinje. Likove morskih djeвица B.-M. razrađuje u priči “Ribar Palunko i njegova žena”. Predočuje ih kao žive i razigrane (B.-M. 1985:27), dobronamjerne, ali ipak u službi naprasitoga Morskog Kralja. U “Tumaču imena” B.-M. zapisuje: “*Morske djevice (diklice)*. Hrvatska i slovenska priča nazivaju tako morska čudovišta: do pol tijela krasne djevojke, od pol tijela ribe razdvojena repa.” (B.-M. 1985:147). Iako je o morskim djevicama B.-M. saznavala i iz drugih izvora (navodi Valjavca i Kukuljevića), Afanasjevljeva studija glavni joj je izvor u njihovu kreiranju.¹¹ U svojim zabilješkama B.-M. navodi još nekoliko motiva čiji je izvor, čini se, Afanasjev: Pjatnicu – sv. Petku, Samo-vilu i Samo-devu, Mračenku, Rusalku i Poludnicu. Pored likova Samo-vile i Samo-dive

⁹ S ruskog prevele autorice rada.

¹⁰ Navedeni zapis autorica je prekrizila kosim, a ne kao druge – vodoravnim crtama.

¹¹ Afanasjev, tumačeći i interpretirajući likove vila, poseže i za predajama hrvatskih krajeva, referirajući se na Valjavca i Kukuljevića (vidjeti navode o vilinoj odjeći i zlatnoj kosi, na 178. stranici drugog toma).

stavlja oznaku “bugarski”, pri čemu kod prve zapisuje pridjev “gorska”, dok je kod druge nečitka pridodana riječ. Samo-vilu i Samo-divu Afanasjev detaljno tematizira (A. 1869: 182-188), napominjući (jednako kao i B.-M.), njihovo bugarsko podrijetlo¹². U *Pričama* ni jedne ne nalazimo pod tim imenom, iako su vile Zatočnice iz bajke o Jaglencu i Rutvici zapravo gorske vile, dok se hitre vile prekomurke javljaju u bajci o ribaru Palunku, uz vile pomorkinje i Morske Djevice. Mračenku B.-M. u zabilješkama opisuje sintagmom “baba mračnih oblaka”, a Afanasjev je tumači u poglavlju o ženama i djevama oblaka, u potpunosti na isti način – kao ženu mračnih oblaka koji donose kišu ili tuču (A. 1869:120). Navedeni lik u *Pričama* ne nalazimo. Vile Rusalke kod Afanasjeva se višekratno tematiziraju (A. 1865:140-141, 578; A. 1868:217, 239, 244-248, 331, 339-340, itd.), a B.-M. u *Pričama* donosi tri vrste vodenih vila, dok u svojem rukopisu navodi: “od rus, Rasunja, četvrtak dan rusalkah - _____ i platno _____ po drveću oko izvora steru što danom u žena pokradu _____”¹³.

Lik Poludnice nalazimo u “Jagoru”, posve sukladan predlošku navedenom u rukopisnim zabilješkama (B.-M. 1985:135). Ondje stoji: “Poludnica – (od podne, poludne) stara žena razčupane kose, stanuje u koprivi, straši djecu da ne prelaze plotova (srbski) i u lužičkih Srba i starih Slavena”. U “Tumaču imena” u *Pričama* B.-M. dovodi u vezu riječi “podne i poludne”, te u zagradi potvrđuje ovu vezu tumačenjem: “*Poludnica* (od riječi: podne, poludne). Ima u Srba i u Lužičkih Srba naročito pričanje, da neka stara žena, raščupane kose obitava u koprivama. Ona plaši i žeže djecu da ne prelaze plotove” (B.-M. 1985:149).

Od motiva koje je B.-M. upotrijebila u tekstovima, Afanasjevu kao izvoru treba pripisati sljedeće: Lutonju, Neumijku, Bagana i Svarožića. Lutonju u bilješkama tumači: “~~diete što se rodi od odrubljenog komada drveta kad ga starac i starica zaželiv djece donesu kući te ga tamo zibaju i tetoše~~”. U bajci “Lutonjica Toporko i devet župančića” Lutonjica Toporko je grabov panj prozvan Toporkom jer je od njega trebalo biti toporište. Lutonjica mu je nadimak zbog sklonosti lutanju prirodom. Mudrost je dobivao u noćnim razgovorima s djedom Neumijkom (B.-M. 1985:101). Takav Toporko uklapa se u okvir autoričinih lektirnih bilježaka, a kompatibilan je i opisu Lutonje u “Tumaču imena” (B.-M. 1985:148), i onom u Afanasjevljevu djelu (u usmenoj ruskoj priči starac i starica bez djece iz drveta dobivaju dijete – Lutonju, A. 1868:480)¹⁴. U istoj bajci nalazimo i lik djeda Neumijke, također preuzet iz Afanasjevljeve studije. U zapisima B.-M. navodi: “~~djed prijav što bludi svietom a kad otare nos osipa se srebro~~”, dok u “Tumaču imena” stoji gotovo identična formulacija (B.-M. 1985:148), a u “Lutonjici Toporku” susreće se djed

¹² Samo-vila živi u gorama, jaše na divljem jelenu, uzda joj je zmija, a bič guja otrovnica (Vasiljev 1928: 51), a Samo-dive predstavljaju žene duge kose koje žive u rijekama i jezerima, mame ljude u duboku vodu te ih utapaju, najčešće upletanjem u svoje duge kose.

¹³ Prazne crte označavaju nečitka mjesta u rukopisu B.-M.

¹⁴ U Afanasjevljevoj zbirci sabranih usmenih ruskih priča *Народные русские сказки* također se nalaze dvije priče o Lutonji (A. 2008: 872-873, 874-875).

Neumijko - neuredan i zapušten starac koji luta nebom (B.-M. 1985: 97-98). Na 372. stranici drugog toma *Vozzrenija* navodi se ukrajinska priča o sjedokosu djedu što putuje svijetom, a kad otare nos, prosipa se srebro – ista interpretacija koju navodi i B.-M.¹⁵

Bagana¹⁶ nalazimo u bajci “Jagor” kako “čuva blago u pojati, i sve dobro u hljevu i kolibi, i što god biva, bez njega ne biva” (B.-M. 1985:134). Malen je kao palac, na nožicama ima konjska kopitašca, na čovječjoj glavici volovske roščiće (B.-M. 1985:139) i glavni je pomagač Jagoru, zanemarenu dječaku. U “Tumaču imena” B.-M. donosi: “*Bagan*. Jedan od “domaćih”. Po ruskoj narodnoj predaji čuva Bagan rogatu marvu, dok Vazila ili Vozila čuva konje. Baganu pripravlja posebni mali ogradak u staji. Tu se on naseljuje i donosi gospodaru sreću i uspjeh sa blagom” (B.-M. 1985:149). U rukopisnim zabilješkama lik Bagana/Bogana zapisuje ispod natuknice “Vazila/Vozila”. Oba lika objedinjuje vitičastom zagradom pored koje dodaje oznaku “ruski”. Vazila/Vozila opisuje riječima: “domaći nav konjima, ima konjske uši i kopita”, a Bagana/Bogana riječima: “~~nav rogatom marvom prave mu mali ogradak i male jasle u štali, tamo se on naseljuje~~”. Afanasjev obrazlaže oba lika, navodeći da se Vazila prikazuje u ljudskom obličju, ali s konjskim ušima i kopitima, te da svako domaćinstvo ima svojeg Vazila koji živi u konjušnici, dok je Bagan zaštitnik rogate stoke i kod Bjelorusa stanuje u malom ogratku u jaslama (A. 1868:72).

Svarožića B.-M. u bilješkama donosi tek u vidu kratka zapisa: nizanjem četiriju natuknica – Svetovid, Jarovit, Svarožić, Radgost – pri čemu svaku i zasebno tumači (pored Svarožića dodaje određenje: “Agni”), te ih sve objedinjuje vitičastom zagradom kraj koje zapisuje: “ujedno se svi nazivlju bog pobjede i vojne”. Svarožića nalazimo u bajci “Kako je Potjeh tražio istinu” gdje je predstavljen kao bog svjetlosti i sunca (B.-M. 1985:5-6). Stanuje u zlatnu dvoru do kojega vode široke stube, a nalazi se na staklenu brdu¹⁷, na rumenu oblaku (B.-M. 1985:20). U “Tumaču imena” B.-M. lik Svarožića¹⁸ određuje kao sunčanu svjetlost (B.-M. 1985:147). Afanasjev navodi da se drugi sin Dažboga, boga sunca, naziva Agni ili Svarožić te da pred-

¹⁵ U bjeloruskoj predaji u liku djeda Neumijke sjedinjene su značajke boga sunca i boga gromovnika, tj. Dažboga i Peruna (Afanasjev 1868: 372). U ruskoj usmenoj priči, koju Afanasjev donosi u svojim *Народные русские сказки*, starac Neumijka (Neumojka) javlja se u liku islužena vojnika koji je, kako bi zaradio za život, stupio u službu vruga, obećavši mu da se petnaest godina neće brijeti, šišati, brisati nos, niti mijenjati odjeću, da bi na kraju, zahvaljujući svojoj ustrajnosti, ali i milosrđu prema drugima, oženio carevu kćer (Afanasjev 2008: 650-651).

¹⁶ Kućni duh koji u staji Jagorove obitelji boravi pedesetak godina, upleten u snop pšenice.

¹⁷ Motiv kristalne gore nalazimo u ruskoj usmenoj priči “Kristalna gora” u kojoj Ivan-carević oslobađa princezu što ju je višeglavi zmaj zatočio u kristalnu goru. Tu je konotacija motiva negativna – kristalna gora mjesto je opasnosti, pod okriljem proždrljivog zmaja (Afanasjev 2008:308-309).

¹⁸ Svarožići - djeca Svarogova “božanstva sunca i mjeseca; groma, kiše i bljeska” (Sučić 1943: 12). Po nekima, pod imenom Svarožića personificirano je Sunce i oganj, tj. Svarožić i jest bog Sunca (usp. Vasiljev 1990:44), dok ga drugi navode prvenstveno bogom vatre, a Dažboga bogom Sunca (Tolstoj – Radenković /ur./ 2001:522).

stavlja boga ognja (A. 1865: 65, 91, 271). Na 270. i 271. stranici prvog toma Afanasjev spominje Svarožića (Agnija) uz tri druga božanstva, upravo ona koja pobraja i B.-M. – Svetovita, Jarovita i Radgasta¹⁹ – posve usuglašena s Afanasjevljevim sintagmama: “Zeus”, “sila proljetnog Peruna”, “Agni”. Iza toga Afanasjev navodi autore koji su navedena božanstva nazivali bogom vojne i pobjede, dok ih B.-M. sve spaja vitičastom zagradom i komentira: “bog pobjede i vojne”. Interferenciju autoričinih zabilježaka i Afanasjevljeve studije moguće je pokazati i na drugim motivima – Kimora, Jedogonje, Zniča, Lise gore i dr.

3. Zaključak

Analiza rukopisnog zapisa B.-M. pokazala je, sukladno naslovnom imenovanju, da je B.-M. najviše mitoloških motiva crpila iz Afanasjevljeve trotomne studije, više nego se dosada mislilo. Dva glavna izvora mitoloških i folklornih motiva B.-M. bili su upravo Afanasjev i Tkany. Analitičkim čitanjem zapisa pokazuje se da je B.-M. bila izrazito usmjerena izučavanju i promoviranju baštine, u prvom redu kroz mitološku i usmenoknjiževnu tradiciju. Pri tome su za nju razlike između pojedinačnih slavenskih nacionalnih kulturnih habitusa bile manje bitne od promoviranja samog slavenskog kulturnog supstrata kao takvog.²⁰ Stoga se i dogodilo da je glavni izvor mitoloških motiva *Priča* ruska usmena predaja, iako je ona, naravno, u nekim elementima sukladna ili vrlo bliska onom što zatječemo na hrvatskim prostorima. Pri tome u nekim slučajevima intertekstualni dodir ipak prelazi okvire likova i imena (B.-M. 1930:289), šireći se i na karakterologiju lika, sliku ambijenta ili druge detalje u kontekstualizaciji lika (usp. Bošković- Stulli 1970:164).

Literatura i izvori

Афанасьев, Александр Николаевич, *Поэтические воззрения славян на природу: Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов*, Москва, t-I 1865, t-II 1868, t-III 1869.

Афанасьев, Александр Николаевич, *Народные русские сказки. Полное издание в одном томе*, Алфа-Книга, Москва, 2008.

Bošković-Stulli, Maja, “Priče iz davnine i usmena književnost”, u: *Zbornik radova o Ivani Brlić-Mažuranić*, ur. Dubravko Jelčić i dr., Mladost, Zagreb, 1970., str.163-180.

¹⁹ Ističe da se radi o imenima boga Sunca kod različitih slavenskih plemena. Svetovita dovodi u vezu sa Zeusom, Jarovita sa silom proljetnog Peruna, Svarožića (Agnija), s gromovnikom, nebeskim plamenom i zemnim ognjem, a za Radgasta kaže da vrijedi isto (Afanasjev 1865:271).

²⁰ Takav pristup reflektiran je kako u panslavenskim intencijama pojedinih političkih i kulturnih svjetonazora na mijeni stoljeća, tako i u pojedinim primjerima iz autoričina užeg obiteljskog kruga, prvenstveno onima vezanim uz mušku lozu Mažuranića.

- Brlić-Mažuranić, Ivana, "Autobiografija". *Hrvatska revija*, 3/5, 1930., str. 241-249.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. "O postanku Priča iz davnine (Pismo sinu dru Ivanu Brliću)". *Hrvatska revija*, 3/5, 1930., str. 289-290.
- Brlić-Mažuranić, Ivana, *Priče iz davnine*, Logos, Split, 1985.
- Fond Hrvatskog državnog arhiva: Arhiv obitelji Brlić. Mikrofilm D.D. – 48 (ZM 50/ 48).
- Kos-Lajtman, Andrijana, Tamara Turza-Bogdan, "Utjecaj usmenoknjiževnih i mitoloških tvorevina varaždinskog kraja na književni rad Ivane Brlić-Mažuranić", *Narodna umjetnost* 47/2., 2010. , str. 175–190.
- Skok, Joža, "Čudnovate zgode šegrta Hlapića i Priče iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić", u: *KLjuč za književno djelo*, kolo II., knj. 5, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
- Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga druga, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1972.
- Sučić, Nikola, *Hrvatska narodna mitologija*, Grafika, Zagreb, 1943.
- Tkány, Anton, *Mythologie der alten Teutschen u. Slaven. in Verbindung mit dem Wissenswürdigsten aus dem Gebieth der Sage und des Aberglaubens*, Martin Hofmann, Znaim, 1827.
- Tolstoj, Svetlana, Radenković, Ljubinko (redaktori), *Slovenska mitologija – enciklopedijski rečnik* (prijevod s ruskog), Zepter Book World, Beograd, 2001.
- Valjavec, Matija Kračmanov, *Narodne pripovjetke - skupio u i oko Varaždina Matija Kračmanov Valjavec*, Josip pl. Platzer, Varaždin, 1858.
- Vasiljev, Spasoje, *Словенска митологија*, Србобран, Београд, 1928.
- Vasiljev, Spasoje, *Mitologija drevnih Slovena*, Dečja knjiga, Beograd, 1990.

Summary

INFLUENCE OF RUSSIAN MYTHOLOGICAL AND ORAL LITERARY ELEMENTS ON THE DISCOURSE OF *PRIČE IZ DAVNINE* BY IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ

The paper elaborates on the links between the fairytales of Ivana Brlić-Mažuranić and Slavic, first of all Russian, mythological and oral literary substrate presented in a three-volume study by Aleksandar Nikolajevič Afanasjev *Poetičeskie vozzrenija slavjan na prirodu* (1865, 1868, 1869). The example of the analysis of motifs that were taken over shows how said intertextuality influences the formation of the author's discourse. Comparative analysis of motifs and concepts presented in *Priče iz davnine* and those in the study of Russian folklore writers is based on the author's script titled *Ove su bilježke izvađene iz Afanasjev, "Vozzrenija drevnih Slavjan" i iz Tkany "Mythologie der alten Teutschen und Slaven"* (*These notes are taken from Afanasjev, "Vozzrenija drevnih Slavjan" and from Tkany "Mythologie der alten Teutschen und Slaven"*). *The text that is stricken through I used in some stories*. The script is a result of the most recent archive research and it is significant because the author explicitly specifies the sources of mythological and oral literary material she studied, takes account of characters and motifs and sometimes she elaborates on them in detail. Through analytical reading of both authors and positioning of the abovementioned into an adequate scientific, social and historical, literary and historical context, it is shown that the elements of Russian mythological and oral literary narration left a noticeable trace on the formation of *Priče iz davnine*, and much greater than we used to think.

Key words: *Ivana Brlić-Mažuranić, Priče iz davnine, Aleksandar Nikolajevič Afanasjev, Poetičeskie vozzrenija slavjan na prirodu, archive research, scripts, sources, Slavic mythology*

